

Πρόλογος

Η μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων αποτελεί έναν από τους πιο ζωτικούς κλάδους της δευτερογενούς παραγωγής. Η σημαντικότητα του κλάδου αυτού πηγάζει κυρίως από το γεγονός ότι η δραστηριότητα του είναι συνδεδεμένη με την παραγωγή τροφίμων αλλά και την παραγωγή προϊόντων για την εξυπηρέτηση των άμεσων αναγκών του ανθρώπου. Κύριο χαρακτηριστικό του κλάδου είναι ότι χρησιμοποιεί ως πρώτες ύλες πρωτογενή αγροτικά προϊόντα και παράγει προϊόντα τα οποία στην τελική μορφή είναι τρόφιμα. Όμως, η φύση των αγροτικών προϊόντων αλλά και των τελικών προϊόντων, των τροφίμων, ανάγκασε τον άνθρωπο να δημιουργήσει, μέσω της τεχνολογίας, μια σειρά από τρόπους επέμβασης στα πρωτογενή αγροτικά προϊόντα, οι οποίες απαιτούν σημαντικές επενδύσεις σε εγκαταστάσεις με τεράστιες οικονομικές προεκτάσεις στην κοινωνία. Δηλαδή, για την μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων χρειάζονται κεφάλαια, δημιουργείται απασχόληση, δημιουργείται εμπόριο, δημιουργούνται εισοδήματα. Άρα είναι αναγκαία η μελέτη των δραστηριοτήτων αυτών από οικονομικής κυρίως σκοπιάς.

Επιπλέον, επειδή η μεταποίηση αγροτικών προϊόντων είναι συνδεδεμένη με την παραγωγή τροφίμων και πολλές φορές ταυτόσημη, ο όρος «μεταποίηση αγροτικών προϊόντων» και ο όρος «παραγωγή τροφίμων» χρησιμοποιούνται εναλλακτικά. Επίσης, και οι όροι «μεταποιητικές μονάδες» ή «μεταποιητική βιομηχανία» ή «βιομηχανίες παραγωγής τροφίμων» χρησιμοποιούνται επίσης εναλλακτικά.

Η έκδοση αυτή έχει κυρίως εκπαιδευτικό σκοπό και απευθύνεται σε φοιτητές και σπουδαστές γεωπονικών και οικονομικών κατευθύνσεων. Στα οκτώ κεφάλαια της αναλύονται, με όσο το δυνατό απλό και κατανοητό τρόπο, θέματα σχετικά με την οικονομική οργάνωση, λειτουργία και αποτελεσματικότητα των μονάδων μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων. Το βιβλίο αυτό δεν περιλαμβάνει θέματα τεχνικής και διοικητικής οργάνωσης.

Στο πρώτο κεφάλαιο δίνονται εισαγωγικές έννοιες της μεταποίησης και της νομικής μορφής των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Η αναγκαιότητα αυτών των εννοιών προκύπτει από τη φύση της μελέτης των οικονομικών δραστηριοτήτων που συμβαίνουν κατά τη διαδικασία της μεταποίησης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύονται οι οικονομικές αρχές της παραγωγής με έμφαση στις επιχειρήσεις που παράγουν τρόφιμα ενώ στο τρίτο κεφάλαιο δίδονται κάποιοι ορισμοί για τις μεταποιητικές βιομηχανίες.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται μια εκτενής παρουσίαση των οικονομικών συνθηκών κάτω από τις οποίες μπορούν να λειτουργήσουν οι μεταποιητικές επιχειρήσεις. Πιο συγκεκριμένα αναλύονται οι συνθήκες προμήθειας της πρώτης ύλης και οι οικονομικές συνθήκες που επηρεάζουν την προσφορά και τη ζήτηση των πρωτογενών και των τελικών προϊόντων.

Η δομή και η οργάνωση των αγορών των μεταποιητικών βιομηχανιών είναι ένα θέμα που επηρεάζει την οικονομικότητα και την επιβίωση των επιχειρήσεων. Αυτά τα θέματα παρουσιάζονται στο πέμπτο κεφάλαιο.

Το κόστος μεταποίησης, δηλαδή το κόστος μετατροπής των πρωτογενών αγροτικών προϊόντων σε νέα τελικά προϊόντα είναι το αντικείμενο του έκτου κεφαλαίου.

Η οικονομική επιβίωση των επιχειρήσεων που ασχολούνται με τη μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων και την παραγωγή τροφίμων εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από τη συμπεριφορά κάθε μιας στο ευρύτερο περιβάλλον της αγοράς. Τα θέματα των δράσεων των επιχειρήσεων αναλύονται στο έβδομο κεφάλαιο.

Τέλος το όγδοο κεφάλαιο ασχολείται με θέματα αποτελεσματικότητας των μεταποιητικών επιχειρήσεων.

Θεσσαλονίκη, Μάρτιος 2004
Αναστάσιος Β. Σέμος

Περιεχόμενα

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Έννοια και αναγκαιότητα της μεταποίησης	1
1.2 Μέθοδοι και στόχοι της μεταποίησης	3
1.3 Ωφέλειες της μεταποίησης	7
1.4 Οικονομική μεταποίησης αγροτικών προϊόντων	9
1.5 Αντικείμενο και σκοποί της οικονομικής μεταποίησης	11
1.6 Οικονομία και οικονομική αρχή	11
1.7 Οικονομική μονάδα - οικονομικός οργανισμός	12
1.8 Η επιχείρηση	13
1.9 Διάκριση των επιχειρήσεων	14
1.10 Επιχειρήσεις παραγωγής τροφίμων	15
1.11 Νομικές μορφές επιχειρήσεων τροφίμων	18

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ

2.1 Οι συντελεστές παραγωγής	21
2.2 Το έδαφος	21
2.3 Η εργασία	22
2.4 Τα μέσα παραγωγής	22
2.6 Τα υλικά μέσα	24
2.6.1 Προγραμματισμός εφοδιασμού υλικών	25
2.7 Η παραγωγή	26
2.7.1 Μέθοδοι παραγωγής τροφίμων	27

2.7.2 Τύποι παραγωγής τροφίμων	29
2.8 Προγραμματισμός της παραγωγής	30
2.9 Συναρτήσεις παραγωγής	31

3. ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

3.1 Ορισμός	33
3.2 Διάκριση των γεωργικών βιομηχανιών	34
3.3 Ταξινόμηση των γεωργικών βιομηχανιών	35
3.4 Οργάνωση των γεωργικών βιομηχανιών	36

4. ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

4.1 Η Προσφορά	41
4.1.1 Η προσφορά της πρώτης ύλης	41
4.1.2 Κατάταξη πρώτων υλών	44
4.1.3 Απόδοση της πρώτης ύλης	45
4.2 Προσφορά του τελικού προϊόντος	46
4.2.1 Σταθερότητα του προϊόντος	46
4.2.2 Αξία του προϊόντος	48
4.3 Η Ζήτηση	49
4.3.1 Ελαστικότητα ζήτησης ως προς την τιμή	50
4.3.2 Σταυροειδής ελαστικότητα ζήτησης	52
4.3.3 Εισοδηματική ελαστικότητα ζήτησης	53
4.3.4 Παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση των μ. προϊόντων	54
4.4 Τεχνολογικό περιβάλλον	57

5. ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΑΓΟΡΩΝ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

5.1 Εισαγωγή	59
5.2 Ορισμός της αγοράς	61
5.3 Άλλα κριτήρια ορισμού της αγοράς	65
5.4 Συνθήκες προσφοράς	66
5.5 Ανταγωνισμός	67

5.6	Οργάνωση των αγορών	70
5.6.1	Συγκέντρωση (concentration)	71
5.6.2	Μέτρηση της συγκέντρωσης	72
5.7	Διαφοροποίηση των προϊόντων (Differentiation)	74
5.8	Ποικιλία δραστηριοτήτων (Diversification)	75
5.8.1	Λόγοι ποικιλίας δραστηριοτήτων	76
5.8.2	Μέτρηση της ποικιλίας δραστηριοτήτων	76
5.8.3	Συνέπειες της ποικιλίας δραστηριοτήτων	77
5.9	Εμπόδια εισόδου στη βιομηχανία	78
5.9.1	Πηγές εμποδίων εισόδου	79
5.10	Κάθετη οργάνωση	80
5.10.1	Μορφές κάθετης οργάνωσης	81
5.10.2	Πλεονεκτήματα κάθετης οργάνωσης	82
5.11	Οικονομίες μεγέθους	83
5.11.1	Ανάλυση εσωτερικών οικονομιών μεγέθους	86
5.11.2	Μέτρηση οικονομιών μεγέθους	90

6. ΚΟΣΤΟΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

6.1	Γενικά για το κόστος	93
6.2	Διάκριση του κόστους	93
6.3	Κόστος μεταποίησης αγροτικών προϊόντων	95
6.3.1	Στοιχεία του κόστους μεταποίησης	95
6.3.2	Ταξινόμηση των δαπανών	97
6.4	Υπολογισμός και δομή του κόστους μεταποίησης	98
6.5	Παράγοντες που επηρεάζουν το κόστος μεταποίησης	104

7. ΤΡΟΠΟΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

7.1	Πολιτική τιμών	107
7.1.1	Η έννοια της τιμής	108
7.1.2	Πολιτική υψηλών τιμών	108
7.1.3	Πολιτική χαμηλών τιμών	110
7.1.4	Τιμές καθοριζόμενες από την αγορά ή το κράτος	111

7.2	Διαφήμιση	111
7.2.1	Διαφήμιση και φύση προϊόντος	112
7.2.2	Άριστο σημείο διαφήμισης	112
7.2.3	Σκοπιμότητα της διαφήμισης	113
7.3	Στρατηγική παραγωγής	114
7.4	Έρευνα και ανανέωση προϊόντος	116
7.4.1	Κύκλος ζωής προϊόντος	117
7.4.2	Διαδικασία δημιουργίας νέου προϊόντος	122
7.5	Συγχωνεύσεις	125
7.5.1	Κίνητρα συγχωνεύσεων	127
7.5.2	Πολιτική συγχωνεύσεων	128
7.5.3	Πολιτική συγχωνεύσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση	129
7.5.4	Πολιτική συγχωνεύσεων στην Ελλάδα	130

8. ΑΠΟΔΟΣΗ ΤΩΝ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

8.1	Γενικά	135
8.1.1	Χρόνος επανάκτησης κεφαλαίου	136
8.1.2	Μέση ετήσια αποδοτικότητα κεφαλαίου	137
8.1.3	Συνολική αποδοτικότητα κεφαλαίου	138
8.1.4	Συντελεστής κεφαλαίου	139
8.1.5	Απασχόληση	139
8.2	Ισορροπία της μεταποιητικής μονάδας	140
8.3	Νεκρό σημείο λειτουργίας	141
8.4	Κοινωνικό εισόδημα	144
8.5	Παραγωγικότητα	145
8.6	Δομή αγοράς και απόδοση	147
8.6.1	Βασικό υπόδειγμα	148
8.6.2	Προβλήματα μέτρησης	151
8.6.3	Μέτρηση Κερδών	151

Βιβλιογραφία

A.	Ελληνική	153
B.	Ξένα	154